

یادداشت سردبیر

درباره «مکتب فلسفی تهران» و ویژگیهای این دوره از فعالیتهای فلسفی در ایران، پژوهشهای متعددی توسط محققان و برخی مستشرقان و اسلام‌شناسان، صورت گرفته و علاوه بر آن، در معرفی و احیای میراث علمی این مدرسه نیز تلاشهای سترگی بعمل آمده است. در اهمیت و جایگاه ممتاز این مدرسه، و موقعیت مکانی آن، همین بس که علاوه بر رونق کرسی تعلیم و تدریس چهره‌هایی مانند آقا علی مدرس زنوزی، آقا محمدرضا قمشه‌ای، میرزا ابوالحسن جلوه و میرزا حسین سبزواری (مشهور به حکمای اربعه تهران)، و تألیف و تصنیف ده‌ها اثر مهم و بدیع، و تربیت شاگردانی برجسته در این مدرسه، اوصافی نظیر «شهر هزار حکیم» را برای آن آورده‌اند. اما زوایای اهمیت این حوزه فلسفی، از جهاتی دیگر هنوز روشن نشده است. اینکه نخستین مواجهه جدی فلسفه اسلامی با مکاتب و فلسفه‌های غربی، در این دوره و مدرسه صورت گرفته و شاهد بر مدعا، اثر ماندگار آقا علی مدرس زنوزی - یعنی بدایع الحکم، در پاسخ به پرسشهای شاهزاده قاجار، بدیع‌الملک میرزا - است، بخودی خود تأمل و کنکاشی بیشتر را میطلبد.

تا آنجا که میدانیم، نخستین متنی که بسبک تاریخ‌نگارانه، بقصد گزارش مهم‌ترین مکاتب و نحله‌های فلسفی غرب نگاشته شده، کتاب سیر حکمت در اروپا، بقلم محمدعلی فروغی است که با وجود استناد تام و تمام آن به منابع عمومی فرانسوی زبان، از قضا، بمدتی نسبتاً طولانی، مرجع اصلی دانشجویان و حتی استادان فلسفه بوده و اکنون نیز در نوع خود - بویژه در استعمال واژگان تخصصی و معادلهای آنها، و حتی سبک نگارش فارسی - کم نظیر است. پرسش اینست که قبل از

نگارش این کتاب، منبع یا منابع مورد رجوع استادان و محققان این عرصه چه بوده است؟

تحلیل محتوای بدایع الحکم، هم در پرسشها و هم در پاسخها، نشان از آگاهی نسبتاً دقیق طرفین گفتگو از جریانهای فلسفی اروپای عصر جدید دارد و این خود از میزان التفات و ظرفیت و توان نظری پایه‌گذاران این مدرسه فلسفی نیز حکایت میکند. بی‌تردید جستجوی متن یا متونی مشابه با بدایع الحکم که در این دوره نگاشته شده، افقی جدید را بروی پژوهشگران و نسخه‌پژوهان این عرصه، می‌گشاید و احتمالاً به استخراج مؤلفه‌ها و عناصر مشترک این مواجهه، در آن مقطع تاریخی، کمک میکند، بویژه آنکه این پژوهش میتواند خط اتصال نوع آشنایی و مواجهه امروزه ما با مکاتب فلسفی غرب را تحلیل و بررسی قرار دهد. از سوی دیگر، شناسایی و گردآوری آثار پدید آمده در این دوره و فهرست‌نگاری آنها نیز کاری است لازم؛ که در این صورت، علاوه بر تدارک مجموعه‌یی از مدارک علمی مربوط به نسخه‌پژوهی، جریان تحول اندیشه‌های فلسفی دو قرن اخیر در این سرزمین را مینمایاند، چه در درون سنت دیرپای فلسفه و حکمت اسلامی، و چه در مواجهه و نوع تلقی و خوانش ما از سنتهای فلسفی مغرب‌زمین.

سردبیر